

radi ogiblujemo, med seboj po domače se pogovarjati, nas težko stane oznanujoče besedo Gospodovo; ti pa se spodobi lepa, čista, snažna, gladka in neskvarjena obleka; vsej priprosti kmet, želar, verhovec ali viničar hoté k meši iti, si vsele čisto in snažno opravo ogerne, dobro vedé, da ima v cerkvi, to je, v hramu Gospodovem z Gospodom vseh gospodov govoriti, tedaj čednost; duhovnik pa razkladaje najsvetejši in najblagši nauk bi krožil in brodil v gerdi, nesnažni obliki! Bog nas varuj take derznosti in nespodobnosti! Tedaj sčednimo se vendar; vsej je že dôba ustati iz nesrečnega, pogubnega dremanja in na delo iti, ki nam donese lik, čest in poštenje. Ne mešajmo v propoved nepotrebno tujih besed: bodite „aufrichtig“! v tem „augenblicku“ itd., vsej narod bolje razume, ako mu se veli: bodite odkritega serca, v tem hipu itd.; kako pa bi se Nemcom zdelo, ako bi njihov govornik propovedujoč rekel: „seid“ odkritega serca; „in diesem“ hipu? Gotovo bi rekli, ne ve nemški, pa nas šče hoče učiti, ali pa, da so mu možgani nekoliko poškodovani. Ne kvarimo si mi razumniki svojega lepega jezika, vsej nam se od drugih krajev zadosti pači, gerdi, sprevrča; glejmo rajši, da bo skladba lepa slovenska in govor poprek čeden. Nehotoma se mi je posilila v misel velikanska nespodobnost in neumnost, ki je menda samo pri nas doma, da namreč nekteri gospodje (žalibog duhovniki!) in celó bogoslovci na slovenski nagovor ali vprašanje po neslovenski odgovarjajo. Tako ponašanje sem nedavno opazil pri neki natakariči, ki bivša tujka šče ni se prav privadila slovenščine; omikanemu gospodu ali omikovavcu samemu se to ne pristaja. Taka nespretnost pojdi rakom zvižgat!

(Dal. sl.)

O nižjih šolah.

Če je selo terdo osnovano, se bo na njem tudi močen in visok stan postaviti dal; če so nižje šole dobro opravljene, se bodo na njihovi podlagi tudi višje znanosti varno zidati dale. Ta resnično stoji, da je nikdo podreti ne more. Za naše slovensko slovstvo pa in našo narodno omiko nič potrebnejšega ni, kakor dobra nižja šola. Pišite, govorite, pečajte se za našo izobraženost, kolikor le hočete: vaš govor, vaše prizadevanje bo bob v steno, ako zernje vaših sicer zdravih svetov v neplodno zemljo ali med ternje pada. V nižji šoli se mora seme omike scimiti, da sadunosno drevo iz njega zraste; tû se ima iskrica domo- in narodoljubja ujeti, da pozneje moža greje in s pravo ljubeznijo unéma; tû se naj obrežje zlaga, da se na njem val posvetne napčnosti raztreša. Na nižje šole, na te obračajmo skerbno oči svoje! —

Kaka pa je z učitelji takih nižjih šol? Čem tû povedati, kar sem sam vidil in slišal. Sploh morem reči — dobra in nadepolna. Večina meni znanih učiteljev med ljudstvom se je skerbno slovenščine in vednosti poprijela. Jaz vem gospoda, ki je že sicer sivolas, pa vkijub mlajšim v vseh napredkih s časom čversto korači. Drugega pa hočem očitno imenovati. Ta je gospod Blaž Veranič na gornji Poskavi ne daleč od slovenske Bistrice na Štajarskem.

Dober gojitelj in zraven dober učitelj biti je redka reč. Da je imenovani gospod oboje, tega sem se sam 3. sept. pri javni skušnji prepričal. Pri njem sem vidil pervikrat v svojem življenji slovensko šolo. Otroci bistri, urni, živahni — kakor njihov učnik; branje — razumljivo, s pravilnim postajanjem, pri trohici od otrok razlagano; rajtanje — ko blisk, posebno na pamet, in čemur sem se čudil, natanko po znanstvenih in slovničnih pravilih; slovnica slovenska in nemška — gladko tekoča ko Poskava. Pristaviti še moram, da so otroci dobro razlagali koledarne številke, procente, poprekrajtanje (Durchschnittsrechnung) in več drugih zemljo- in natoroslovnih, se vé da za kmečkega otročnjaka razumljivih naukov.

Pa tudi serce mlado se ima trebiti in čistiti, veselje

v njem se zbuja, za kratek čas skerbeti. Na to je gosp. učitelj gotovo mislil, da je detco tak lepo peti naučil. Ko sem fanta na paši „Majolko“ peti čul, ga prašam, kje se je te pesmi naučil? V šoli, — mi odgovori.

Zato očitna hvala gospod učitelju gornjeposkavskemu; on ni najemnik, on je domačin.

Menim pa, da je več takih verlih možakov po širokem Slovenskem. Na dan ž njimi! Taki so dobrotniki našega ljudstva.

Kake pa pomočke imajo deželski učitelji pri učenji? Mnoge, hvala Bogu, pa šče vseh najpotrebnejših ne. Najimenitnejši pomočki so jim otročje knjige, slovenski in nemški časniki in nemške kujige. Česa jim šče tû manjka? — Naj povem, kar sem iz ust nekega učitelja slišal.

Iz različnih knjig se sicer dosti sočivja nabere, se dosti krasnega in koristnega naserka, pa kar bi se samo za šolo rabiti dalo, takega slovenski učitelj nima. Kaj mu pomaga nemški šolski časnik, kjer so samo nemške knjige naznanjene, samo za nemške šole veljavne pravila nasvetovane? Kak bi neki v njih vračil za naše šolske potrebe nahajal? — Sto in sto raznih svetov v kotih praznuje, ki bi na mizo javnosti postavljeni stoterne potrebe razkrili in tisuč koristnega prisijali. O koliko rečéh bi se ne dalo govoriti, ako bi le kje govoriti imeli?

Svetujem toraj: naj se kak v šolskih rečéh slovenskega ljudstva veden mož šolskega časnika poprime; ta časnik naj bo nizke cene; osnovan naj bo po licu drugih slovanskih: horvaških ali českkih časnikov; gosp. učitelji pa po deželi naj se za to njim samim najkoristnejšo reč poganjajo.

Kaj takošnega je „napredek sedanjega časa“. Na noge tedaj! — Z Bogom in radostjo! Janković.

Dopisi.

Iz Zagreba 27. septembra. K. Ž. — Nikodar ni brez strank; tako tudi pri nas ne. Pravijo, da v obče stranke niso ovére napredovanju dobre stvari; mar še potrebne in uspešne so; al to samo tačas, kadar posamne stranke — se vé da po raznih potih — eden isti cilj in konec doseči hočejo, ker ena stranka drugi kaže in odkriva nevarnosti, ovinke in neprilčnosti njenega prava. Naposled se najde tako skor zmiraj prava pot, na kateri si stranke rade roke podajo. Pri nas v Zagrebu in menda tudi po drugih krajih na Horvaškem in Slavonskem smo pa razdvojeni, *) ker naše stranki ne težite na eden isti cilj, kakor bi morale, ampak vsaka na drugi, in to — ni dobro. Glavno bojišče naših strank je Zagreb. Ena stranka, in sicer manjša pa derzueja, ktera je javno mnenje že skoro čisto za-se imela, obsega tiste Horvate, ki se ne čutijo Slovane; zato tudi tej stranki ni mar za druge jugoslovanske narode. Ta stranka, kakor sem rekel, nas je že skoro vse pod svojim košom imela. Druga stranka pa objema vse one Horvate, ki svoj poseben ozir imajo za jugoslovanske narode in ki bode v „Pozoru“ dobila svoj organ. Zato je pa tudi „Pozor“ za prvo stranko tern v peti. Kmali izperva je zagnala krik in vik, kakor da bi jo bila „guja ujela“, češ, da se „miti“ proti nji. Kar se mene osebno tiče, sem terdno prepričan, da je to le zgolj osumjevanje a priori, zakaj značaj onih ljudi, od katerih se je govorilo, da so podkupljeni, je takošen, da se kaj takega celó misliti ne more! — Nadjati se smemo mi Slovenci, da bo „Pozor“ tudi nas vzel pod sveje krila, da bo tudi naše prava branil in naše zadeve zastopal. Za tega del ga iskreno priporočam vsem našincom, ki so dozdej primorani bili špogati si ptujih političnih novin. Kakor gospod vrednik v 211 br. „Narod.“

*) Da bi pač „pax nobiscum!“ bilo gêslo vsakega domoljuba sedanji čas in se ne zabila prislovica, da le sloga jači, nesloga tlači! Vred.

Nov.“ javlja, hoče „Pozoru cieniu snizati od nove godine na 12 fr. za godinu danah“ in da ga če izdovati „na čitavom arku, ako se sbilja sakupi toliko predplatnikah, koliko ih treba, da se uz ovu cieniu vas trošak namiri. Onoj pako gospodi, koja se predplate na sadašnji četvrt godine ili ću vratiti — dalje velištva sada više plate ili ću im to uračunati u buduću godinu“. — Mnogo se tukaj govori o Kurelacevi brošuri: „Recimo koju“, pa dobiti je ni pri nobenem knjigarju, kako to? Kolikor sem iz kritike v „Nar. Nov.“ zvedel, bojda nas Slovence izmed vseh Jugoslovanih najbolj hvali, in ravno zbog tega sem silno rado-veden knjižico brati. *)

Na Reki 21. sept. — Dopustite ljube „Novice“, da vam tudi jaz nekoliko besed iz naših liburniških krajev priobčim. Že dolgo časa molčim, zakaj časi so nevarni; človek ne zna, kaj bi napisal, da ne bi se pregrešil; po trikrat pero v černilo namoči, z ustnicami mlaska, za uhom se češe, in po tobakeri plaska (ako jo ima) in še je le v zadregi, kaj bi napisal. — Neradi smo iz našega kraja zgubili cesarico Marijo Ano, ki je bivala skoro cele tri mesece v lepem Skarpovem vertu „vila Angiolina“ imenovanem, in se je 20. dan t. m. v zlatno Prago nazaj vernila. Veliko dobrega je storila ljudem, ko je tu prebivala. Tudi cerkve je obilno obdarila. Med drugimi milimi darovi, ki so nam znani, naj omenim posebno enega. Ljuta kača je neko deklico od sv. Jakoba v desno roko pičila. Nespametni ljudje so ji roko zvezali, češ, da strup ne bo se mogel po drugem trupu razliti, in so jo brez vsake druge pomoči zapustili. Velike bolečine zmoteno deklico prevzame strah in groza tako, da si sama s sekuro roko odsekati hoče. Res na treh mestih roko do kosti hudo rani, tako, da so jo mogli v Reko v bolnišnico poslati, in tukaj so ji desnico morali odrezati. Nesrečne deklice se usmili milostiva cesarica in precej ji podari 25 gold., za naprej pa bode dobivala 5 gold. vsaki mesec, dokler bode živa. — Ob enem vam tudi oznanim, kaka je tudi pri nas z letošnjimi pridelki. Branje se je okoli 20. t. m. začelo; vinska terta se je pri nas letos prav dobro obnesla. Črna bolezen je na visokih brajdah in v tistih vinogradih, ki so tik morja, sicer desetino pobrala; al drugod bo vinorejcom njih trud dobro plačala. Dobre kostrenske in dražke kapljice se je srednje spravilo; marsikaka buteljica bakarske vodice bo se več naredila to leto kakor v poprejšnjih 7 — 8 letih; tudi naše reške vinske ose — bodo mogle nektero merico „domačega“ več poserknuti kakor lani; ne bo treba, da bi ga ptujski, marburški in hološki zelenec nadomestoval, kakor to leto. Kastavskega „žvižgavca“ pa bomo imeli dovolj, le Bog nam daj še nekoliko dni lepo vreme, in tudi kastavski „žvižgavec“ bi se utegnil v „sladkoviča“ spreobrniti. Z Bogom, drugikrat kaj več, ako vam je všeč! **)

O. A. Grajski.

Iz gorskega Kotora. Milo mi se učini, putujuč nedavno kroz jednu okolico, gdje sam množinu rušćih se seljačkih sgradah opazio — zapitah jednog: „Zašto si nepopravi kuće?“ — Veli mi: „Gospodine! nepremoguć sam podmiriti taksu gospoštii za šindole, i vstenak“ — i stane pripovedati: „Naši pradědovi i stariji uvijek su bezplatno sve verste lesa za vlastitu porabu iz ukupnih šumah uživali, verhu česu je i dotičan uvět medju gospoštium ustojav, sadaj nam je pako pretežnji div uzkratjen; zato pako obiljnija prodaja tergovcem na takov način ponudila — da će naskoro šume nestati“. — Navrativ sam se kasnije k jednom poznatom kerčmaru, i osupnuv, gdje mi skoro konak zabrani govoreć: „da nejma kerčme“; kad ga za uzrok

upitam, veli mi: „Da je nedavno jedno društvo gospoštinsko pravo toćenja preuzelo, i svakomu, koji mu po 7 novčićah od požunca vina arende platiti neće, kerčmu zabranilo“. — Zašto su se baš meni ovi ljudi verhu toga potužili, ne znam?

Turk.

Iz L. na Primorskem 29. sept. Ker vsak rad bere, kar časniki od tega govorijo, kar se v velikem zboru državnih svetovavcov za dobro celega cesarstva pretresuje, vem, da se je marsikteremu čudno zdelo, kar je gosp. minister Plener unidan rekel, da dobro stanje ljudstva ne hira, ker se v našem cesarstvu čedalje več kave (kofeta) popije. Ker gospod minister nobenega razločka ne pové, kakošno kavo da ljudstvo pije, hočem jez povedati, kakošno naši vaščani pijejo. Naša vas šteje okoli 1200 duš z 160 hišnimi gospodarji, in v resnici rečem, da ni 10 hiš, kjer bi za zajterk kave ne pili, pa kakošno kavo? — to je vprašanje. — Naše mlekarce v Terst mleko nosijo in če ga ena 6 bokalov nese, je to že veliko, zakaj naše krave na celem Krasu malo mleka imajo, ker jih za vožnjo tako rabijo kakor drugod vole. Zdaj pa hočem enmalo razjasniti, kakošno kavo naši vaščani pijejo. Mlekarca, ki iz mesta domu pride, prinese za 5½ kr. nov. dn. kave in za 8 kr. cukra, se vé, da najcenejšega, ki ga more kupiti, in to mora za 5 do 8 ljudi za trikrat biti. Pervič ga na 3 dele razdeli, in vsakemu delu pridene enmalo pečenega ječmena; nekteri namesti ječmena stavijo dva dela nosca; večidel pijejo sam ječmenovec, in ta zmes je njih imenitna in okrepljiva kava! Pri nekterih hišah jo tudi za večerjo kuhajo in je na 2 funta turšične polente vlijejo namest zabelje, da jo ložje požirajo kakor suho. Marsikter star hišen gospodar pravi: „Oj! kje so časi, ko smo ajdovo in turšično polento s špehom zabeljeno jedli; sedaj pa jo moramo s temi neznanimi pomijami vživati, in še tudi ne osoljeno, ker je pri nas sol po 10 soldov funt!“ Naj zdaj vsak sam sodi, kako dobro ljudem gré, ki pijejo tako kavo!

Prekomorsk Krašovec.

Dervanja na Štaj. 25. sept. Naj se spet oglašim dragim „Novicam“. Pa kaj vam čem povedati? Da se politikuje tudi pri nas toliko, kolikor se menda nikoli ni politikalo, mi bote radi verjeli; naj je družbica še tako majhna, kmali se govori od Garibaldi-ta, Napoleona, papeža, laških in turških zmešnjav itd. Da pa tudi ne zanemarjamo prevažnih posvetovanj državnega zbora dunajskega, in da željno pričakujemo, kdaj se bodo ministerske besede spolnile, da „moramo na novo pot priti“, vam ni treba dvakrat reči. Pa naj pustim politiko drugim; raje govorim o kmetijstvu. Hvala Bogu, z letino smo še dosti zadovoljni. Obilo kerme smo nakosili in tudi drugih pridelkov imamo; turšica, ajda in vse drugo lepo stoji; le reč se je najslabeje obnesla; sadja je sicer malo, vendar v nekterih odsončnih krajih se ž njim hvalijo; najbolj so terpele češplje po suši poslednjih let, tako, da celi verti stojijo žalostno mertvi; oj! dobre bi zdaj bile posušene sladke češplje namesto žganja ali slivovca. *Z vsem smo zadovoljni in vse drugo bi ložje pozabili, da bi nas le terta ne bila tako zlo okanila; veliko je kazala, al zdaj je vsak dan manj; dosti grozdja se je posmodilo, pikasto in černo je postalo; tudi plesnoba se najde. Vina bo tedaj pri nas malo, in še tisto zavolj vremena berž ko ne kislo; le naši Gorčani si ga največ obetajo, posebno tam, kjer soldan ali poka krajuje. Ne smem pozabiti, da nas tudi krompir hoče popolnoma zapustiti, zato bomo mogli skerbeti, da si z drugimi sadeži pomagamo. Kmetje tukaj zares imajo lepe, rodovitne in blagoslovene posestva; al kaj pomaga to, ker so zvezani, — dnarja nimajo, in kmetijstvo le toliko napreduje, kolikor ga silne potrebe in okoljščine časa za sabo vlečejo. Naša slavna kmetijska družba v Gradcu veliko pripomore; vendar za nas Slovence zavolj jezika mnogo naukov ostane mertvih. Koliko prostora je tukaj še neobdelanega, nam kažejo obširni pašniki in druge goličave. Še prebrisani ter-

*) Pri tej priliki naznanjamo, da mično knjižico gosp. Kurelac-ovo „Recimo koju“ prodaja v Ljubljani knjigar Giontini po 75 nov. kraje. in da jo je Giontini razposlal tudi knjigarjem v Celje, Marburg, Gradec in Celovec. Več o nji bojo govorile „Novice“ kmali. Vred.

***) Nam bo drago. Vred.

žani sv. Lenarta spuščajo svojo živino lačno po pašnikih, da gnoj trosi in jo sonce prepeka. Ne vemo, zakaj je c. kr. ministerstvo unidan pašnike priporočalo za konjsko rejo; to pri nas ne bo nič pomagalo; težko bi si v bližnjem šetarskem pašniku kakega konja izbral! Mašin za sejati, za turšico in krompir osipavati in družih še naši kmetje ne poznajo, čeravno jih sosedni Nemci že dolgo s pridom rabijo; plug in brano še imajo od svojega preddega; kaj so kozolci, to se še nikomur ne sanja ne; najboljše shrambe imajo za gibance in klobase, in še tudi za kako pogačo. Slišal sem — ali je res ali ne, ne vem — da mislijo vinopitje popolnoma opustiti zavolj novega vžitninskega davka, kateri bo zares le najbolj siromake zadel. — Ko smo še mogli grajšinam kopune odrajtovati, se je veliko kuretnine redilo; pa tudi zdaj reja perjadi še ni zadnja; goričani ljubijo pure ali kavre, poljanci goske, race, hribovci pa kure ali „küre“. Pogosto čujemo tudi tuje košanšinske in bramaputerske *) peteline kikirikati; al prepričali se bojo, da je tako pleme le bolj za mestnjane, ker le samo bolj iz roke zoblje, in si malo samo išče in je bolj mehkužno. **) Kdor je želi, jo po navadni ceni domačih kokoš (tudi pri meni) dobi. — Bčele so nas letos zlo razveselile; škoda, da tudi v bčeloreji ne znamo drugega, kakor le za roji letati. Kdor želi Dzirdzonove panje (koše) viditi, jih lahko vidi pri meni. — Koliko se je že o koristi sončnih rož ali sončnic pisalo, je večidel vsakemu znano; naj še tudi jez nekaj novega donesem. V slovenskih goricah je zeleni gnoj sicer malo znan; vendar bi bili večkrat prisiljeni ga rabiti; vseje se namreč v ta namen grah, grahorica, ajda, rež, detelja, lupina itd. Čez vse to so mi dale sončnice z nekoliko ajde zmešane goste in čez dva čevlja visoke podorane, prav zdaten gnoj. Skusite! Jakopič.

Iz koroške Černe 19. sept. Ne dvomim, da je bil marsikteri častitih bravcov „Novic“ že v goratem Žolcpahu; pa častitega, toliko priljudnega in postrežljivega gospoda je še malo kdo omenil, ki tamkaj duhovsko službo opravlja; naj toraj tudi jez nekoliko čerhnem od deleč slovečega Žolcpaha, njegovega duhovnega predstojnika in prostih prebivavcov skalnatega kraja! Vam pa, ljubi rojak in dragi rodoljub! po navadi naših starih Slovincov prav prijazno desnico podam in brez skladanja rečem: „Reddite . . . cui honorem, honorem“. Rom. 13, 7. — Ker že od Žolcpaha govorim, naj še omenim, da so si leta 1858 Žolcpaharji novo zvonjenje oskerbeli, letos pa nove, lepe ubrane orgle. Vse to očitno priča, kako uneti za Božjo čast so žolcpahski duhovni predstojnik, torej: Slava Jim! Slava pa tudi verlim Gorjancom, ki so blago početje svojega dušnega pastirja tako radi podpirali. Černjan.

Iz Novega mesta 26. sept. M. P—i. — Iz raznih dopisov, ki se nahajajo po slovenskih časnikih, in napredovanje našega slovstva zadevajo, se vidi, kako živo veje duh slovenski, kako se oživlja narodsko čutje in hrepenjenje po pridobitvi pravic, ki vsakemu narodu, kateri ni še popolnoma poginul, so presvete svetinje. Le tako naprej! ***) — Kar se pridelkov tukajšne okolice tiče, gré letos sadju vsake verste pervenstvo; češpelj je posebno obilo. Sadju enako se ponaša proso; krompir je še precej obrodil, al žalibog! ljudje tožijo, da čerň prihaja. Ajda je cvela tako krasno, kot da bi jo vsako noč sneg opadel bil; rastla je skoz in skoz lepo, zdaj pa — ne daje prebogatega pridelka. Vinogradi obetajo srednjo bendimo; po nekterih goricah se obilnejše grozdja nahaja kot po drugih. V zmladletji se je obilo obilo grojzdkov vidilo na rozgah, katerih nekaj je potem z majhnimi jagodami ostalo. Žita je bilo precej obilo. Drugo lepo kaže. Letos ne bo, hvala Bogu! kmete novomeške

okolice tako zlo ljuto ubožstvo terlo kot lani, ko niso drugega nič imeli kot revščino in pot do groba.

Iz Škedne 27. sept. L. B. — Ze kakih 5 ali 6 let nam „Novice“ niso nič od ljudske šole v Škedni povedale. Vem, da častiti bravci „Novic“ ne bodo nevoljni, ako nekoliko o konecletni preskušnji te šole opomnim. Preskušnja je bila 20. t. m. in sicer dopoldne za 1. in 2. red, popoldne za 3. Več častitih gospodov jo je s svojo pričujočnostjo počastilo. Izpraševanje se je iz keršanskega nauka začelo: vidilo se je, da mladež ni brez koristi šolo obiskovala, ker od pervega do zadnjega je tako dobro odgovarjala, da se je vsakemu serce veselja širilo. Tudi v drugih predmetih se je prav dobro oponesla: branje je šolarjem in šolarcam v treh jezikih, slovenskem, laškem in nemškem tako gladko od rok šlo, da je bilo veselje! Tudi v računstvu so se ponesli. Lepopisi so se pa posebno pričujočim gospodom dopadli. Po dokončani preskušnji so visokočastiti gosp. dekan in župnik, Jakob Koman, mladino, ki je posebno dobro napredovala, očitno pohvalili, druge pa k še večji pridnosti opominovali; v nedeljo so pa bili najbolj pridni šolarji in šolarce z zlatimi bukvicami obdarovani. Da je šola tako dobro napredovala, se ni čuditi, ker vse hvale vredna učenika, častita gosp. V. Matjan, kaplan, in gosp. J. Čenčur sta se na vso moč trudila za šolski blagor. Pa tudi šolski ogleda, gospod J. Sancin, zasluži očitno hvalo.

Iz Postojne 29. sept. — Naj „Novicam“ spet par verstic pišem; morebiti ne bojo bob v steno, kakor tudi une niso bile, ki sem jih Vam zadnjič pisal. „Resnica oči kolje“ je star pregovor, ki se je poterdil tudi o tem, kar sem unidan grajal. Danes pa — „pax nobiscum!“ — nimam bisage napolnjene s kregom, ampak le z vošili, ki jih rad očitno povem. Gostovi, ki k nam zahajajo, pogršajo pri nas senčnatega sprehajališča, ker razun Ribnikarjevega ne dosti vabivnega drevoreda nobenega nimamo. Čeravno pot, ki pelje proti jami, ni kaj posebno pripravna zavolj blata v deževnem vremenu in pozimi zavoljo zametov, naj bi se, če se že ne dá nova cesta verh te poti napraviti, vendar obsadila z drevjem na obeh stranéh, al za Božjo voljo le z lipami ne, ktere pri nas grozno počasi rastejo in rade pri nas konec jemljejo. Divji kostanj ali akacija, to ste drevesi za hitro senco najpripraviše. Kar je pa na poti v jamo še posebno potrebno, je to, da bi se cesta napravila tako, da bi, zlasti ob večjih shodih, ne bil peš človek v nevarnosti vsaki hip povožen biti, zlasti pred jamo, kjer se obračajo vozovi in se največja množica ljudi guječi. Tudi bi bilo prav, pred vhodom v jamo napraviti kako strešje, da bi vozovi, ki čakajo ljudi, z vozači in živino se ne prepekali na soncu po 2 ali 3 ure ali bi jih dež neusmiljeno ne pral. Kaj! — ko bi se zavoljo jame, ki nam donaša lepe dnarce, vendar tudi to enkrat pre naredilo in iz „Urzustand“ povzdignilo! Tudi zavolj jame same imam še nekaj pri sercu. Če gremo o binkoštih v jamo, vidimo veliko lučic notri goretí, pa je vendar temno v nji kakor v kleti. Ob takih časih gorí po 1100 lojenih lampic in še 4 cente Militovih sveč; pa vse ne zdá veliko in ne more zdati. Al bi se ne dala bolja svečava in cenejša napraviti? Letos je bilo o binkoštih 1167 ljudi v jami, ki so plačali 1167 gold.; ako se odbijejo stroški za osvečavo z 502 gold. in 100 gold. za strežaje, ostane gotovega dobička 565 gold. Kaj, ko bi se napravilo namesto sedanje svečave dostojno število lampic z odbijavnikom (Reflex-Lampen), naj že bojo oljenke ali s tekočim gazom napolnjene. Take lampe bi delj časa goréle, veliko bolj svetile in manj koštale kakor tistih 260 funtov lojenih sveč ali celó tistih 1100 lojenih lamp, ki niso čisto za nič. Da bi se pa tu in tam za osvetljenje posamnih jamskih imenitnost ne prižgale sveče, tega ne rečem. V 3 do 4 letih bi bili z jamskimi dohodki vsi ti stroški za lampe poplačani in dobra osvečava bi bila za vselej upeljana. Zdaj se

*) „Košanšinske“ pravijo pri nas namesto „kohinhinske“. Pis.

**) Ne zamerite nam, dragi gospod, da Vam tega iz lastne skušnje ne moremo poterditi. Vred.

***) Popis konecletne šolske slovesnosti je danes že preveč „post festum“. Drugikrat prosimo berž. Vred.

morajo obiskovavci jame skor vsi naenkrat v jamo stisniti, da jim luč ne odgori; tega bi potem treba ne bilo. In drugič: „le več svitlobe, več svitlobe!“ pa bo jama se popotnim še veliko bolj prikupila. — Možje, katerim je „čudo kranjske dežele“ izročeno, premislite in prevdarite moje misli; saj vam jih ne vrivam s silo, ampak le odkritoserčno na serce domoljubno pokladam. Bog! Mošus.

Iz Ljubljane. Zastran našega c. kr. deželnega poglavarstva se še zmiraj nič gotovega ne vé; po poslednjih novicah iz Dunaja ima obstati, kakor je zdaj, do mesca junija, ker dotistihmal bojo berž ko ne že nove deželne namestnije ustanovljene, potem pa bo menda tudi vsaka dežela svoje lastno poglavarstvo imela, se vé, da z veliko manjšim področjem. Al, kakor smo že gori rekli, gotovega se še nič ne vé. — Učenje slovenskega jezika v naši gimnazii bo storilo stopnjo naprej, pri postavi od 8. avg. l. l. pa še zmiraj nismo. Kakor smo zvedili, se ima slovenščina po učni uravnavi českega jezika na českih gimnazijah osnovati: slovenska slovnica v slovenskem jeziku učiti, da prvi ali razredni učniki (Classenlehrer) v prvih dveh razredih gimnazije morajo slovenski jezik popolnoma znati, da vejo učencem po domače razložiti kar še ne razumejo v družem jeziku itd. Al potertega serca smo slišali, da je za razrednega učnika v 1. oddelku 1. razreda neki učnik postavljen, ki ne besedice ne razume slovenski! Je li to res? Skoraj ne moremo verjeti. Če pa je res, za Božjo voljo, kam bomo prišli, ako bomo tako ravnali s cesarskimi postavami? Čmu je državni zbor šolske rane tako resnično in pošteno odkrival, če so bile njegove besede le bob v steno! S žalostjo smo tudi slišali, da tisti izverstni gospod profesor, ki je s toliko slavo prestal na Dunaji preskušnjo iz slovenščine, ne uči letos slovenskega jezika. Kako to? Kaj imamo toliko družih boljih učnikov na naši gimnazii za slovenski jezik, da moremo uterpeti takega pervaka? Menda ne. — Današnj list nannuje novo postavo za nograđe na Kranjskem. Prečastitemu našemu deželnemu poglavarju gosp. grofu Chorinski-mu gré hvala, da so to postavo doveršiti dali tako, da bo gotovo deželi všeč. Skoraj bi rekli, da je prav, da se je oklic te postave leto in dan zakasnil, zakaj postava je sedaj vse drugač osnovana kakor bi bila pred dvema letoma; vlada se noče po tej novi postavi nič vtikati v to, kar ima skerb biti samim gospodarjem! in vse dobro je v prosto voljo dano njim samim. Ako se ta postava bode zvesto tako spolnovala, kakor je dana, bo sreča velika za vinstvo naše; ako je pa srenje ne bodo spolnovale, je njih lastna krivica.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. — 24. dan sept. so se, kakor smo zadnjič rekli, začeli pomenki državnega zbora o preuredbah vladarstva (regirenge) po nasvetu večine in manjšine edenindvajsetakov.

Pervi je govoril dunajski véliki škof in kardinal Rauscher. Rekel je, da dozdanje vladarstvo se ne dá poterditi, ker ima preveč zamotano kontrolstvo, preveč oskerbnikov in je zategavoljo počasno in drago. Pred 11 leti se je opustilo to gospodarstvo, pa čez malo let se je spet ponovilo, — zdaj pa se vidi, da tako ne more več ostati. Visoki govornik pravi, naj bi se v vsaki deželi vpeljal zbor deželnih namestnikov in se osnovali samostojni kantoni in samostojne občine tako, da bi več opravil prevzeli in da se bo vladarstvo z manjšimi stroški opravljalo. Starih naprav se ne moremo več lotiti, ker so poprejšni grajšinski podložni zdaj oprosteni; al tudi vlado po novi osnovi se ne more nasvetovati, zato ker je predraga. Pri vseh preuredbah pa — je dalje rekel — se mora na to paziti, da cesarstvo zmiraj močno in mogočno ostane in da je edino; edinstvo je potrebna posebno dan današnji, ker se prekucije že

mejam cesarstva bližajo. Govornik pa ni povedal, ali stopi na stran večine al manjšine.

Grof Stokau je pristopil k večini in je posebno svetoval, naj bi se v kronovinah, ktere nimajo zgodovinske podlage za samostojnost, po novih vodilih samostalnost tako vpeljala, da bojo enake pravice vsem stanovom zagotovljene.

Močoni priporoča edinstvo cesarstva tako, da malih narodov ne bojo veliki zaterali. Nasvèt večine pa ne daje upanja tem pravicam. Najbolj se poteguje on za národnost in narodni jezik, ter pravi, da so se ljudstva v Avstrii že dovolj zdramile in da je zadnji čas, da se jim dá pravica, ki jo jim je Bog dal. Iz serca obžaluje, da ni drugih zagovornikov slovanskih narodov, da bi njega podperali v teh zadevah. Vposled nasvetuje preuredbo vladarstva, obveljavo enakopravnosti vseh narodov in vseh ver, samostalnost dežel, očitno ravnanje v pravadah, oprosteno nauka, upeljanje národskéga jezika v učeliša.

Grof Auersperg terdi, da večina ne misli upeljati zastarelih šeg, ampak da želi ustavnih naprav, ter priporoča enake pravice vsem deželam in misli, da se bodo nasveti večine in manjšine zedinili, kader vse v pravi red pride, in da bo tudi državno svetovavstvo bolj obrajtano in čislano, kader bode ljudstvo samo namestnike svoje volilo.

Majlath se zoperstavlja Močonevi politiki zastran narodstva, in pravi, da tudi Garibaldi je tak politikar, — nazadnje se pridruži k nasvetu večine.

Maager je v obširnem govoru odkrito povedal, da on želi ustave ali konstitucije, — to je, da ljudstvo voli poslance v državni zbor, kjer naj bi se postave dajale. On pravi, da je to namen manjšine, ktere ga on po pravem imenu izgovori, ker noče kakor mačka okoli kaše hoditi, ampak naravnost povedati, kaj da je v našem cesarstvu sedaj potreba. Državno svetovavstvo je cesar zato poklical, naj mu odkritoserčno pové, kako bi se moglo pomagati cesarstvu iz vélikih zadreg, ktere ga stiskajo. Naša dolžnost je tedaj — pravi Maager — zdravila svetovati, po kterih bi se dala ozdraviti državna bolezen. To zdravilo je ustavno ali konstitucijno vladarstvo. Na dalje Maager razjasnuje, da so Saksonci na Erdeljskem že pred letom 1848 svojo ustavo imeli, da jim je pa bila vzeta, dasiravno se nič niso v puntarije mešali in so zmiraj zvesti bili. Ker so Saksonci še dandanašnji zvesti svojemu cesarju, se radi znebijo svoje stare ustave, ako se jim zdaj nova — po vseh avstrijskih deželah veljavna ustava podeli.

Škof Koricmić, Jakob, grof Aponji in Topercer se pridružujejo večini in pravijo, da se po predlogu večine edinstvo cesarstvu ne bo omajala in da je potreba kmali kmali preuredb, ker se nevarni viharji na političnem nebu motajo.

Baron Herbert zagovarja predlog manjšine operaje se na ravnopravnost vseh narodov, kakor je od cesarja zagotovljena, in pravi, da se to utegne bolj po nasvetu manjšine izgotoviti. —

Krajnski podpera predlog večine in pravi, da po nasvetu manjšine se bode narodstvo zateralo. On na priliko omenuje Galicijo, ktera je po odcepljenji od poljskega kraljestva tudi s svojim jezikom, svojimi šegami in narodskimi navadami pristopila k avstrijskemu cesarstvu, al birokracija ali kancelijsko gospodarstvo je zateralo národsko življenje in ljudstvo je zgubilo za to zaupanje do vlade. Ko je bilo Poljsko kraljestvo razcepljeno, se je Poljakom obljubilo njih národsko namestništvo, pa dalo se jim ni, — to vpeljavo želijo in je pričakujejo po nasvetu večine.

Knez Salm pravi, da preuredbe vladarskih zadev se ne morajo operati na podlago ustave od leta 1848, ktera ni bila dostojna, kakor je skušnja pokazala. Večina svetuje, naj se splošne vodila zastavijo, po kteri bi se v vsaki deželi deželno namestništvo ustanovilo. Vsaka dežela, vsaka občina ima svoje pravice; te se morajo varovati, če so še tako majhne.